

Köztérfejlesztés közösségi alapokon - Óbudán

Sain Mátyás

Ha az internetes keresőbe beírjuk a „közösségi tervezés” kifejezést, 2018 elején az első találatok között az Óbuda-Békásmegyer Városfejlesztő Nonprofit Kft. oldala jön fel. Nem véletlen... A III. kerületi önkormányzat cége 2015 óta 20 közösségi tér kapcsán végzett részvételi tervezést a helyi lakosok bevonásával, s ezeket fotókkal, videókkal, leírásokkal dokumentálva mindenki számára megismerhetővé tette az [erre dedikált honlapon](#). A Közösségfejlesztők Egyesületének informális Városfejlesztő tagozata arra kereste a választ, hogy milyen előzmények alapján, milyen megfontolásból vágott bele a fővárosi kerület ebbe a Magyarországon lényegében példa nélküli nagyszágrendű részvételi tervezési gyakorlatba, és milyen tapasztalatokra tett szert e munka során. A történet részleteibe, az önkormányzat motivációiba Lukácsné Gergely, a cég kommunikációs vezetője és a közösségi tervezési folyamatok motorja adott számunkra betekintést.

Egy olyan horderejű közösségi tervezési sorozat, amelyet az idézett honlapon láthatunk, nem lehet véletlen rendszerhiba; ehhez komoly vezetői szándék és kitartó, elkötelezett szakmai munka szükséges. Adódik hát a kérdés, hogy milyen előzmények, milyen motiváló tényezők vezettek ehhez a gyakorlathoz.

Lukácsné Gergely két fő momentumot említ az önkormányzat múltjában. 2013-ban a kerület integrált településfejlesztési stratégiájának elkészítésében a külső szakértők (Gauder Péter és csapata) több alkalommal tartottak részvételi eseményeket, amelyek meggyőzték az önkormányzati munkatársakat arról, hogy fontos és érdemes az érintettek bevonása a tervezésbe. 2014-ben pedig egy lakossági kezdeményezés tette fel a pontot az i-re: Békásmegyer-Ófaluban az ott élő civilek kezdeményezése nyomán és igényeiknek megfelelően egy korábban parkolónak használt terület alakult játszótérre, szabadteréi fitness eszközökkel, sportparkkal, sétánnyal és a békás tematikát követő vízivárral. Az önkormányzat értékelte a civilek munkáját és sikerét, és

megerősödött abban a hitében, hogy érdemes a lakossági csoportokkal együttműködni.

A következő lépés jól mutatja a városvezetés elköteleződését: 2015-ben 100 millió forintot dedikáltak közösségi tervezésre, amiből megindult 12 közterület, park, lakótelepi zöldfelület közösségi tervezése (ez a következő évben kiegészült újabb 8 helyszínnel). A vállalt feladat különlegessége, hogy a megvalósuláshoz szükséges erőforrások még nem álltak rendelkezésre, így az önkormányzat csak szándékának komolyságát tudta az együttműködő lakosoknak ígérni. „Amíg nincs forrás, tudunk haladni a tervezéssel” – foglalta össze az önkormányzat megközelítését a kommunikációs vezető.

Szerepek és feladatok

A városfejlesztési tematikájú közösségi tervezési projektek klasszikus szereplői az *önkormányzati csapat*, a *szaktervezők* (tájépítészek, építészek stb.), a részvételi folyamat lebonyolítását végző *moderátorok*, *facilitátorok* – és persze a lakosság, az érintettek. Hogy ki, milyen megbízatással, milyen motivációval tölti be ezeket a szerepeket, nagy változatosságot mutat. Vizsgáljunk meg három alapesetet:

- Az önkormányzat megbízza a tájépítész céget azzal, hogy végezzen el egy közösségi tervezési folyamatot, és szállítsa le az így elkészült tervet. Ebben az esetben a szaktervező csapat dolga a részvételi folyamat megtervezése és lebonyolítása is. Az óbudai önkormányzatnak is inspirációt jelentő 2013-as Teleki téri közösségi tervezés jó példája ennek a felállásnak. E modell nehézsége, hogy olyan tervező céget kell találni, amelynek van affinitása vagy tapasztalata közösségi tervezésben.
- Az önkormányzat vagy az önkormányzati cég munkatársai saját munkakörük keretében megtervezik és lebonyolítják a részvételi folyamatot, beleértve a moderátori (facilitátori) munkát is, bevonva természetesen a szaktervezőket. Ez extra készségeket vár el, és extra – ráadásul sok esetben munkaidőn kívüli – feladatokat ró az önkormányzati munkatársakra.
- Az önkormányzat megbíz egy facilitátori, közösségi tervezési gyakorlattal rendelkező személyt vagy csapatot. Ők megtervezik és lebonyolítják az érintettek (a lakosság) bevonását, amelybe

az önkormányzati munkatársakat és a megbízott szaktervezőket is bevonják. Talán ez a modell a legkönnyebben adaptálható, hiszen senkitől nem vár el „extra”, a munkakörében egyébként nem magától értődő készségeket, feladatokat.

Az óbudai közösségi tervezési folyamat a második alapeset szerint zajlik. A városfejlesztő társaság munkatársai maguk tartják kézben a részvételi folyamatokat, és a délutáni, esti lakossági találkozón, az egész napos kitelepüléseken is vezető szerepet vállalnak. Talán véletlen, talán az előzményekből adódik, hogy a Városfejlesztő Kft. munkatársai magukénak érzik a közösséggel való együttműködés szemléletét, és az eredményes munka bizonyítja, hogy a moderátori munkához szükséges készségeik is adóttak.

Áldozatok és nyereségek

Az extra feladatokkal járó személyes áldozatokról esett szó, de feltettük azt a nehezen megválaszolható kérdést is, hogy mennyivel kerül többre egy közösségi tervezéssel létrehozott terv, mennyivel tart tovább a tervezés. A válasz kevésbé ijesztő, mint esetleg várható. Az óbudai tapasztalatok alapján átlagosan, ökölszabályként 3 hónappal kell többet szánni a tervezésre (ami akkor jelent problémát, ha egy frissen felbukkanó forrásra akarunk szoros határidővel tervezni), a költségeket tekintve pedig mintegy 10%-kal kell többet kalkulálnunk (a százalékban kifejezett arány persze függ a beruházás/tervezési feladat léptékétől is, így egy kisebb, olcsóbb fejlesztésnél az arány lényegesen magasabb is lehet).

A közösségi tervezés megítélésekor természetesen nem csak az áldozatokat, hanem a remélhető hasznokat is kalkuláljuk. A szociális szektorból érkező polgármester, vagy a szociológus végzettségű Lukácsné számára nem kérdés, hogy a városfejlesztés alapvetően az emberekről szól, az életminőségnek pedig fontos eleme a közösséghez tartozás, az életkörülmények alakításába való beleszólás lehetősége. Mint ahogy az sem kérdés, hogy a közösségi városfejlesztés mindezekhez jelenősen hozzá tud járulni.

A rövid- és pláne a hosszú távú nyereségeket nehéz forintosítani, mint ahogy azt is nehéz előre látni, hogy a közösségépítési „befektetés” mikor és hol hoz virágot, hol válik a közösség – és az önkormányzat – hasznára. A beszélgetésen elhangzott egy kudarc történetnek induló beszámoló

is, amelynek a befejező mondata egészen más megvilágításba helyezte a dolgot. A 20 helyszín egyikére az önkormányzat egy közösségi gyümölcsöst és játszóteret vizionált, és ezzel az ötlettel kezdett bele a közösségi tervezésbe. A környék jellemzően családi házban élő lakói ugyanakkor passzívák voltak, és végül kiderült, hogy nem igazán érdekli őket a dolog. És hogy miért tekinthetjük ez mégis sikernek az önkormányzat szemszögéből: „Nagyon kevés pénzből kiderült, hogy nincs igény erre a beruházásra” – foglalta össze vendéglátónk. Ez a közösség végül más helyszínen, egy más típusú játszótér létrehozásában talált magára.

A nyereségek között feltétlen megemlítendő a konfliktusok számának csökkenése, vagy a konfliktusos helyzetek kezelése. Az önkormányzat számtalan esetben két – vagy több – tűz közé kerül. Amit az egyik lakos kér, azt a másik élesen elutasítja, így látszólag nincs jó megoldás. A tapasztalatok alapján a közösségi tervezés rengeteg konfliktus terhét veszi le az önkormányzat válláról. „Ha eleget beszélünk valamiről, akkor a végén már mindenki ugyan azt gondolja.” – állítják az óbudai munkatársak, kiemelve a lakosok egymás iránti megnyílásának, megértésének jelentőségét.

Módszerek, tapasztalatok

A közösségi tervezés módszertana ma már aránylag megalapozottnak tekinthető, és magyarul is elérhető számos erre vonatkozó szakirodalom. Mégis izgatottan vártuk, hogy megtudjuk, milyen módszertan, milyen „trükkök” váltak be a többéves óbudai munkában.

Lukácsházi Gergely elsőként a személyes találkozás, az élőbeszéd fontosságát említi. Fontosak a virtuális közösségek, fontos a Facebook-csoport kialakítása, a honlapon történő információátadás, de a kommunikációs szakember szerint az igazi előrelépést az élő, valóságos találkozás és párbeszéd hozza el. Óbudán a közösségi tervezési folyamatok minimum 3, de inkább 5-6 közös tervező beszélgetést jelentettek, a nagyobb projekteknél pedig bőven 10 fölé is ment ezek száma.

A nagyobb reprezentativitás és jobb előkészítettség érdekében a személyes találkozókat mindig megelőzte egy kérdőívadás – részben online, részben több napos helyszíni „kitelepüléssel”. A kérdőívekben, illetve részben az első beszélgetéseken alapvetően négy egyszerű, nyitott kérdésre válaszolhattak a lakók: *mit szeret, mit nem szeret, illetve mit szeretne, mit nem szeretne.*

Alapvető kérdés a bevonás mértéke – hány embert sikerült aktivizálni – és reprezentativitása. Az ideális az, ha vegyes, mindenféle érdeket képviselő lakossági kört sikerül bevonni. Ha nagyon hiányzott egy társadalmi csoport, volt, hogy eljátszották valakivel az ő szerepüket, hiszen az empátiát, a speciális szempontok megértését ez is segíti. A bevonás sikere nagyban függ attól, hogy jól választjuk-e meg a beszélgetés idejét és helyszínét. Lukácsházi szerint a munkahét közepe (keddtől csütörtökig) délután 5, de még inkább 6 után tudtak a legtöbben részt venni, de szerencsés egyszer-egyszer hétvégén is találkozni. Emellett a bevonni szándékolt speciális helyzetű csoportok igényeihez, lehetőségeihez is alkalmazkodni kell – a kisgyerekeseket például valószínűleg egy délelőtti játszótérezés során lehet megszólítani.

Hová tart Óbuda?

A 2015 óta tartó folyamatban az önkormányzat megerősödött abban a meggyőződésében, hogy szinte minden fejlesztésnél érdemes a lakókat bevonni. A 20 közösségi tervezés lefolytatása után lassan beérik a munka, előállnak a kivitelezésre fordítható források is. 3 terv megvalósult, 1 folyamatban van, és újabb 3 elindul az idén. Ez fontos, hiszen bizalomvesztést okozhat, ha a tervezést nem követi megvalósulás.

Kis pihenő után a közösségi tervezési folyamat folytatódni fog. Ám Lukácsházi Gergely nagy álma, hogy a következő *integrált településfejlesztési stratégiában* megmutassa a kerület, hogy az átfogó stratégiai tervezésébe is bevonható a lakosság a jogszabályban előírtnál jóval nagyobb mértékben, és mindez egy sokkal jobb minőségű tervet fog eredményezni.

Képek forrása: <http://obvf.hu>

matyas.sain@lechnekozpont.hu